

Motion till riksdagen 2005/06:Bo283

av **Kerstin Lundgren (c)**

Nationalstadsparker

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skyddet för nationalstadsparker bör stärkas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ideella miljöföreningar skall ha rätt att föra talan i frågor om skydd och exploatering av nationalstadsparker och deras randzoner.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett moratorium för exploateringsprojekt i landets första nationalstadspark Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården införs.

Motivering

Med ett helt nytt juridiskt begrepp och ett därtill knutet regelverk beslöts den 7 december 1994 att inrätta Sveriges första nationalstadspark, man ville beskriva och värna det historiska landskap, Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården, som besjungs av Bellman och många andra. Här har i sekler folkligt nöjesliv och kultur av tradition funnits sida vid sida med de kungliga slottens stilträdgårdar från olika epoker. Ett månghundraårigt kungligt markinnehav har givit gott och långsiktigt skydd av värdefull natur mot olika tiders kortsiktiga produktions- och exploateringsperspektiv och därmed skapat unika förutsättningar för uppkomsten av rika ekosystem med stor och varierad artrikedom. I en för svensk idrotts- och friluftslivshistoria klassisk miljö finns här dessutom ett unikt stadsnära landskap för rörelse, hälsa och rekreation.

Såväl för stockholmarna som för svenskarna i gemen och för besökare från andra länder utgör Nationalstadsparken Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården i dess varierande uppenbarelseformer självklara delar av huvudstaden liksom den gör för invånarna inom Solna och Lidingö kommuner för de delar som där faller. Internationellt har såväl parken som den lagtekniska lösning som valts för dess skapande tilldragit sig betydande intresse. Den stora och krävande utmaningen är nu att inom skyddsvärdet vidareutveckla detta märkliga, historiska parklandskap och tydliggöra dess kvaliteter så att

Fel! Okänt namn på

det såväl hos kommunala politiker och myndigheter som i folkmun får den nationella och okränkbara status som föresvävat lagstiftarna. Parken tar emot ungefär 15 miljoner besök per år och 45 % av stockholmarna besöker denna oas minst en gång i veckan.

I skyddet av Sveriges första nationalstadspark finns ett 50-tal organisationer som på olika sätt vill värna parken. De tvingas nu konstatera att uppföljningen av det starka skydd för parken som riks- och lokalpolitiker i stor enighet byggde upp för tio år sedan saknas eller har stora brister. I stället för den samordnade vidareutveckling som förutsågs i propositionen förbereds i dag av olika huvudmän, storskaliga exploateringsprojekt i parken utan en sådan samordning att deras samlade konsekvenser är möjliga att bedöma. I stället för att betraktas som en samlad, unik resurs, värd att vårda, behandlas i dag Nationalstadsparken som ett lapptäcke av restriktioner, där man ivrigt söker de restposter som kan användas för bebyggelse.

Som ofta förr i parkens historia är det behovet av mark för ett kraftigt växande stadsbyggande som skapar hotbilden. I dag gäller det främst mark för byggande och försörjning av bostäder, leder för olika trafikslag och stråk för teknisk försörjning. Mycket utgår från Socialdemokraternas i Stockholm löfte om 20 000 nya bostäder före nästa val, men också från en uppfattning som har stöd i samtliga partier, nämligen att bostadsfrågan är en trång sektor som kan vara kritisk för utvecklingen av näringslivet i huvudstadsregionen.

Men inte ens de mest respektabla syften får helga medlen. Omfattningen av utbyggnaden måste kunna diskuteras liksom möjligheterna att tillfredsställa behoven på olika håll i regionen. Man bör inte ställa sig avvisande till att också bygga i anslutning till Nationalstadsparken, men det måste finnas utrymme att diskutera alternativa möjligheter både när det gäller att tillfredsställa de övergripande målen och att uppfylla de programkrav som kan leda till byggande i eller i närheten av parken.

Rent konkret finns i dag följande hot mot Nationalstadsparken:

1. Norra länkens motorvägsdragning genom Bellevue vid Brunnsviken.
2. Norra Djurgårdsstaden, en ny stadsdel vid Husarviken i parkens randzon.
3. Österleden eller Östlig förbindelse, en ny motorväg som utreds av Vägverket.
4. Förtätningen runt Gärdets sportfält i parkens smala ”getingmidja”.

Felaktig avgränsning av Sveriges första nationalstadspark

I regeringsbeslut den 26 januari 1995, M95/311/7, gavs länsstyrelsen i Stockholms län uppdrag i fråga om skydd, förvaltning, vård och skötsel av Nationalstadsparken Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården. I ”Allmänna utgångspunkter” slås fast: ”Riksdagen har 1994-12-07 genom ändring i lagen om hushållning med naturresurser m m infört ett skydd för nationalstadsparker i naturresurslagens särskilda hushållningsbestämmelser för vissa områden

i landet. Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården blir landets första nationalstadspark. *Områdets yttre avgränsning läggs fast i förarbetena till lagen.* Ändringen ger områdets natur- och kulturvärden ett samlat och långsiktigt skydd. Kommunernas planering och myndigheternas prövning av markanvändningsfrågor kan därigenom utgå från en i lag fastslagen värdering av nationalstadsparkens betydelse och en tydlig målsättning för skyddet av dess värden.”

Vidare anges även: ”Som stöd för tillämpningen av speciallagstiftningen bör Stockholms och Solnas kommuner utveckla sina översiktplaner. I planerna bör de delar av nationalstadsparken som skall skyddas som parklandskap eller naturmark avgränsas närmare liksom zoner inom nationalstadsparken som präglas av bebyggelse eller anläggningar.”

I sin rapport 1996:2 1996-01-16, översänd till regeringen enligt länsstyrelsens beslut den 25 januari 1996, dnr 200-95-2636, från planenheten om ”Samordningsuppdraget om Nationalstadsparken Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården” redovisas på s. 22, 23 och 24 karta 1 (detalj se bilaga 1), 2 och 3 med avgränsning av delområden inom parken den yttre gränsen i västra och norra delarna av Hjorthagen i Stockholm helt felaktigt och i strid mot proposition, riksdagsbeslut och regeringsuppdrag. Gränsen har flyttats både västerut och norrut upp till ca 175 meter mellan punkterna söder om Värtabansans jämväg och Lilla Värtan norr om Lidingöbron. Nationalstadsparkens yta skulle därigenom komma att minska väsentligt inom ett sedan 1972 uppbyggt naturområde längs Husarvikens södra strand och norra delen av Storängsbotten jämfört med den översiktligt fastlagda gränsen på kartbilaga 3 (detalj se bilaga 2) i proposition 1994/95:3 som riksdagen antagit. Delar av det utslutna området har i redovisning till regeringen från Stockholms stad angivits avsett att bli naturreservat och redovisas innehålla ytor med exklusiva partier med livsrum för bl.a. hotade arter vars bevarande är av nationellt intresse med s.k. ESKO-skydd.

Stockholms stad har även i sin tur minskat Nationalstadsparkens yta i kartbilagor till översiktplanen 1999, vars redovisning inte heller stämmer med Nationalstadsparkens utbredning enligt bilaga 3 i proposition 1994/95:3. Avgränsningen av Nationalstadsparken avses att fastställas i pågående arbete med en fördjupad översiktplan, och invändningar kan lämnas i samråd under detta arbete. Det beräknas komma att färdigställas år 2006.

Skyddet för nationalstadsparker måste stärkas

En utvärdering av hur statliga och kommunala parter har behandlat det lagstiftade skyddet för landets första nationalstadspark bör utmynna i att skyddet måste stärkas. Möjligheten att exploatera inom nationalstadsparker och dess randområden bör begränsas. Det är de sammantagna natur-, kultur- och rekreationsintressena som ska beaktas som riksintresse. Skyddet av nationalstadsparker måste avse att parkens värden bevaras till kommande generationer till

Fel! Okänt namn på

gagn för mångfalden och spridningen av biotoper och människors hälsa i tätorters närhet.

Det aktuella området längs Husarviken i Stockholm har sedan 1972 då området upphörde att användas som upplag för kol och koks sakta fått växa igen och var till i år ett till största delen uppvuxet grönområde. Regeringen skriver bl.a. i författningskommentaren till proposition 1994/95:3: "Det skall dock kraftigt understrykas att det inte är avsett att vara möjligt att med successiva beslut ytterligare minska de "gröna" områdena i en nationalstadspark." Trots denna starka skrivning har Stockholms stad till följd av beslut om att här utdela markanvisningar till hittills 18 olika markexploatörer avverkat grönytan längs stranden. Områdets värden har vidare skadats genom en uppfyllnad där bl.a. ett ca 3 500 m² stort kärrområde ingår, och vidare har tunga störande verksamheter etablerats inom området.

Nationalstadsparken har här ej haft någon myndighet som bevakat riksintresset nationalstadspark. Enskilda personer har – i de fall en behörig boende undantagsvis funnits vara behörig – fört en ojämn kamp mot det svenska rättssystemet.

Riksdagen bör besluta att tydliggöra ansvarsfrågan för nationalstadsparker på ett sätt som säkerställer skyddsintressena. Likaså bör beslutas om ideella miljöföreningars rätt att föra talan i frågor om skydd och exploatering av nationalstadsparker och dess randzoner. Här föreligger i sistnämnda fallet en offentlig utredning, SOU 2005:59, som inte föreslår någon utökad rätt för miljöorganisationers talesrätt. Denna får dock anses ha intagit ett allmänt hålllet synsätt på miljöfrågorna. När det rör nationalstadsparker berör de genom sin belägenhet intill tätorter stort intresse från allmänheten och har oftast få eller inga närboende som kan bevaka deras intressen. Ett avsteg är därför motiverat för nationalstadsparker.

Information om exploatering i nationalstadsparksregister

Lagen om nationalstadsparken har funnits sedan den 1 januari 1995. Under de gångna tio åren har diverse problem uppenbarat sig. Regeringen har därför givit Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att se över förvaltningen av nationalstadsparken (även kallad Ekoparken). Det finns dock anledning att även se över lagstiftningen. De farhågor som kom fram i riksdagsdebatten om kommunernas goda vilja att förvalta och värna om nationalstadsparken har tyvärr besannats. Kommunernas *tolkning* av lagen har avsevärt försvagat parken och lagen. Under de gångna åren har lagen visat sig fungera dåligt på ett antal punkter:

- Flera gamla byggrätter har kunnat aktiveras och givit stora nybyggnationer som givit avtryck i landskapet.

Fel! Okänt namn på

- Definitionen av historiskt landskap finns ej, fast detta är centralt i lagstiftningen.
- Institutioner omklassificeras till "Studentbostäder", vilket ökar exploateringstrycket.
- Nya stora byggnader utan sedvanlig planprocess uppförs.
- Lagens gränser avses fastställas först vid detaljplan, annars gäller kommunernas översiktsplaner.
- Lagen har av kommunerna marginaliserats när det gäller gräns- och buffertzoner.
- Kommunerna riktar ett starkt exploateringstryck i och intill parken i stället för att värna om dess värden.

Under de gångna tio åren med lagskyddet av nationalstadsparker har ofta kritik framförts mot att skyddet inte har hindrat att områden exploaterats för olika ändamål ofta med behjärtansvärda motiv eller att områden med tillfällig markanvändning lett till permanent exploatering. Parken har även naggats i kanterna. För att få ett grepp om den exploatering som har skett och som nu är på gång att planeras för exploatering bör riksdagen besluta att i register skall föras uppgifter om medgiven exploatering inom nationalstadsparker.

För att en utvärdering skall kunna göras om hur företagna exploateringar har påverkat Nationalstadsparken Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården bör riksdagen besluta att ett moratorium för exploateringsprojekt i landets första nationalstadspark införs.

Ett moratorium är viktigt av flera skäl, bl.a. måste översiktsplanen för Stockholm återge gränsen för nationalstadsparken på ett sätt som överensstämmer med riksdagsbeslutet.

Värdefulla natur- och kulturmiljöer kan skyddas genom inrättande av nationalstadsparker. Behovet av nationalstadsparker bör inventeras. Samtidigt kan konstateras att innebörden av institutet nationalstadspark behöver bli mer känt, så att kommuner och allmänheten kan uppmärksamma det positiva innehållet.

Stockholm den 2 oktober 2005

Kerstin Lundgren (c)